

התורה והמצוה

עלון בענייני מצוה הלכה מנהג ועיונים בעבודת ה'

עלון מס' 17

פרשת במדבר חדש סיון ה'תשפ"ה

חומש הפקודים

פרשת במדבר

השבוע אנו מתחילים את חומש במדבר-חומש הפקודים. נביא כאן קטע מתוך הקדמת הרמב"ן. הרמב"ן נותן כמה השוואות בין הזהירות בכבוד ה' המתבטאת בענייני המשכן -כפי שנלמד בחומש זה- לבין הזהירות בכבוד ה' כפי שהיה במעמד הר סיני, כנאמר בחומש שמות. וז"ל הרמב"ן: אחר שביאר תורת הקרבנות בספר השלישי התחיל עתה לסדר בספר הזה המצוות שנצטוו בענין אוהל מועד.

וכבר הזהיר על טומאת מקדש וקדשיו לדורות

ועתה יגביל את המשכן בהיותו במדבר כאשר הגביל הר סיני בהיות הכבוד שם.

צוה: והזר הקרב יומת (סדר א, פס' נא) כאשר אמר: כי סקול יסקל.

וצוה: ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו (סדר ד, פס' ד)

כאשר הזהיר שם: פן יהרסו אל ה' לראות וגו'.

וצוה: ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח (סדר טז, פס' יח)

כאשר אמר שם: וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו וגו', והכהנים והעם וגו'.

והנה צוה איך תהיה משמרת המשכן וכליו ואיך יחנו סביב ויעמוד העם מרחוק. והכהנים הנגשים אל ה' איך יתנהגו בו בחנותו ובשאת אותו ומה יעשו במשמרתו. והכל מעלה למקדש וכבוד לו. כמו שאמרו: אינו דומה פלטרין של מלך שיש לו שומרין לפלטרין שאין לו שומרין.

נקודה נוספת מקדים לנו הרמב"ן, והתקשיתי בדבריו. ז"ל: והספר הזה כולו במצוות שעה שנצטוו בהם בעמדם במדבר, ובניסים הנעשים להם, לספר כל מעשה ה' אשר עשה עמם להפליא. וסיפר כי החל לתת אויביהם לפנייהם לחרב. וצוה איך תחלק הארץ להם. ואין בספר הזה מצוות נוהגות לדורות זולתי קצת מצוות בענייני הקרבנות שהתחיל בהן בספר הכהנים ולא נשלם שם והשלימין בספר הזה.

והנה, בספר במדבר יש כמה מצוות שאינן מענייני הקרבנות. העירוני כי כבר קדמוני מפרשים רבים, והתירוץ הרווח ביניהם הוא: באופן יחסי, בספר במדבר אין כמעט מצוות. בחומש ויקרא יש רמ"ו מצוות. בחומש במדבר לעומת זאת יש כעשרים מצוות. ממילא ספר במדבר לא יכול להקרא 'ספר מצוות'. וכפי שהמשיל ת"ח אחד שליט"א: תלמיד שמקבל במבחן 40% נחשב תלמיד נחשל, אך תלמיד המקבל 10%, אינו נחשב תלמיד. כך להבדיל אא"ה גם היחס בין שני החומשים בכמות המצוות שבכל ספר.

רעיון נוסף הציע ת"ח אחד שליט"א: אולי יש לגרוס: קצת מצוות וענייני הקרבנות. מתקבל יותר. אך לא מצאתי מי שגורס כן.

תיקון טעות בעלון קודם

בעלון הקודם הבאתי שבתלמוד הירושלמי נזכרו ג' אופנים בהם קוראים ב' קריאות בזו אחר זו: א. ר"ח טבת, בו קוראים גם קריאה של חנוכה. עניין זה נזכר יותר מפעם אחת בירושלמי. ב. הוראה לחזן של ביהכ"נ של בבליים כיצד לנהוג כשצריך להוציא שני ספרים. כתבתי שזה במגילה פ"ד ה"ו. טעיתי. העניין מופיע בהלכה ה' באותו פרק. ג. במגילה פ"ג ה"ז נזכר מנהג מחודש לקרא בשבת ר"ח שתי קריאות. כתבתי שהמנהג היה גם להפטיר בשתי הפטרות. המנהג נזכר פעמיים בקדושתת הקליר לשר"ח אחד באחד גשו. בטעות כתבתי בלשון ממנה הובן שהמנהג נזכר בירושלמי. למעשה, בירושלמי נזכר רק המנהג לקרא שתי קריאות, אך בקדושתת הקלירית נזכר גם המנהג להפטיר בשתי הפטרות. תודה רבה לרב שמעון שפירא שהעמידני על טעויותי (הנזכרות בסעיף ב' וג'). הרחבה קצרה בעניין, בקו התורה והמצוה שלוחה 1.

פרוס עצרת (המשך)

הכנה לזמן מתן תורתנו. העיקר, הטפל, ועוד

בעלון קודם כתבתי כי עיקר העניין ביו"ט הוא השמחה והאכילה והשתיה. ועל כך צריך לשים את הדגש.

התייחסתי למנהג ללמוד כל הלילה, בזמננו רבים עושים ממנהג זה עיקר החג.

הלימוד בליל שבועות. אתייחס כאן לסתירה הקיימת בקרב חוגים מסויימים: בכל המקורות בהם הובא המנהג הזה מבואר שקוראים מתורה מנביאים ומכתובים. לגבי לימוד המשניות בלילה הזה, נחלקו המקובלים. אך לית מאן דפליג שתחלת הלימוד (ורוב הלימוד) בלילה הזה הוא בתנ"ך. בעלון מס' 1, התייחסתי לתופעה הנפוצה כיום בקרב רבים, תופעה המשפיעה על צורת הלימוד ועל אופן קיום המצוות. בחוגים מסויימים מתייחסים בצורה לא ראויה ללימוד התנ"ך. אותם אלה אם קוראים בחומש, יהיה זה רק לצורך קריאת שמ"ת (פעמים רבות, ללא הבנה. היפך כוונת חז"ל בעניין התרגום), או לצורך הכנת הקריאה. נביאים וכתובים, מאן דכר שמה?

והנה, דווקא באותם חוגים בהתקרב חג השבועות מרבים לדבר על המנהג ללמוד כל הלילה. יתירה מזאת, רבים מצטטים שוב ושוב את הדברים שנאמרו בזה"ק על אותם חסידי קמאי שחרזו מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים, ומרבים בעיקר לדבר על המעלות הכתובות על כך בזה"ק. אך בד בבד עם זה, מקטינים את ערך הלימוד הזה עצמו, ומסבירים שצריך ללמוד רק גמרא, בעיון, וכו'. במו אזני שמעתי לפני מספר שנים יהודי העומד ודורש בעניין ליל שבועות, הלה הקריא את לשון הזהרה (כנראה הקריא מתוך ספר שמצטט אותו) המדבר בין השאר על כ"ד קישוטי כלה וכו' (יתכן שהדרשן הזה ידע מגרסא דינקותא מי היא הכלה, אך לא ידע מה הם כ"ד קישוטיה...). תוך כדי, הסביר על לימוד בעיון וכו' וכו'. נגשתי אליו אח"כ ושאלתי אותו האם בישיבתו קוראים בחורים "תיקון ליל שבועות"? הוא כמעט הזדעזע מהשאלה. מה פתאום? בחורים בישיבה צריכים ללמוד גמרא! שאלתי אותו על הסתירה בדבריו, הוא התחיל להסביר שכל אחד יש את הלימוד שלו וכו', ואנשים גדולים שלמדו תנ"ך זה היה משהו אחר לגמרי, לא כמו בחור שקורא בלי להבין וכו' (ובאמת מדוע יקרא בלי להבין? אולי אם ירגילו אותם לקרא ולהבין, יקראו ויבינו). כיוצא באותו דרשן יש רבים כיום.

ביטול תורה באיכות, מהו? אגב, בישיבות רבות מאותו חוג יגדירו לימוד תנ"ך (ואפילו לימוד משנה) "ביטול תורה באיכות". מושג שאיני יודע מה מקורו. העיר לי פעם אחד מיושבי ביהמ"ד כי אכן יש מושג "ביטול תורה באיכות", למשל בחור שרוצה לסיים מסכת עד יאה"צ מסוים, וכדי להספיק הוא קורא במהירות בלי להבין כמעט מילה. הוא הדין אחד הקורא שמות בלי הבנה ובלי לחשוב רגע מה הוא בעצם קורא. אלו דוגמאות לביטול תורה באיכות. אך בחור הקורא מקרא ונהנה מכך? להגדיר זאת ביטול תורה באיכות? כמה חוצפה וכמה עזות פנים צריך כדי להגדיר לימוד תנ"ך כביטול תורה באיכות, כ"ש לימוד תנ"ך בליל שבועות. אותם קדושי עליון שאין לנו כל השגה בגדלותם, וברוח קדשם אמרו מה שאמרו לגבי הלימוד בליל שבועות, הם גם למדונו מה יש ללמוד באותו לילה.

על המושג "ביטול תורה באיכות", ועל המעוררים הנוהגים לעורר על כך, כתבתי בעלון החדשי של חדש סיון (ח"ב) בשנה שעברה. אציין כאן פרט שכתבתי שם: בצעירותי לא עוררו כל כך על עניין המושג "ביטול תורה באיכות", אך כן שמעתי אנשי צוות בישיבות מסוימות המדברים על עניין זה. כל אלה שהכרתי בצעירותי שהעירו על העניין הזה, חסרים להם חלקים מהותיים בתורה. כנראה כדי לתרץ לעצמם מדוע אינם יודעים דינים מסויימים, מרגיעים את עצמם בכך שלימוד עניינים אלה הוא ביטול תורה באיכות.

עוד בעניין הלימוד בליל שבועות. רבים מצטטים את המעשה עם הגילוי שהיה לבית יוסף ועוד תלמידי חכמים שלמדו בליל חג השבועות. חוץ ממה שגם כאן מתעלמים מעניין הלימוד בתנ"ך כנ"ל, יש פרט מסויים המסופר על אותו מעמד. במקורות מסופר גם שהמגיד הבטיח לבית יוסף שיזכה לעלות לארזה"ק 'בשנה זו' (ואכן כך היה). מדוע וכיצד נשמט פרט זה אצל חלק ממספרי הסיפור?

יום הדין. בעלון הקודם התייחסתי גם לעניין שיש המייחסים אותו לגדולי עולם: יש שקבלה בידם שבחג השבועות נדונים על התורה. אף אם נניח שהדבר נכון, ודאי שכדי לזכות ב"דין", יש לעשות מה שהתורה מצווה וכפי שקבלנו מרבותינו. ובכן, בכל מקורותינו מובא שבחג השבועות יש להרבות בסעודה, דווקא בגלל שבו נתנה תורה. אין כל עניין לנסות לגרום לבחורים להרגיש "אימת הדין" ביו"ט. דבר כזה לא מקרב אותם כלל לאהבת תורה.

גם בימים בהם כן יש לדבר על אימת הדין, יש מספיק דרכים לעשות זאת בלי לעודד את הבחורים לעשות הצגות. בעלון החדשי אייר ותחלת סיון (עלון מס' 29). הבאתי מכתב שכתב ידידי **עידו לסרי** בענייני "אימת הדין" ובענייני עידוד בחורים לעשות הצגות מסוג זה. ע"ש. לאחרונה סיפר לי משהו על אחד מגדולי הדור הקודם זצ"ל שספרו שהיה בוכה הרבה בברכת אהבה רבה. שאלתי אותו האם אותו אדם גדול היה בוכה כי משהו בקש ממנו זאת? ואגב, על אותו גדול לא ספרו שעשה זאת ביו"ט החייב בשמחה מדאורייתא.

עוד בעניין דרך הלימוד, ועל הרוח שמסביבם של "בעלי כשרונות". איני יודע מניין וכיצד נולדה דרך הלימוד הרווחת ברוב הישיבות כיום, אך ידוע כמה עוררו גדולי הדורות על כך. הזכרתי בעבר את מרן הגראמ"מ שד"צ שעורר רבות על כך (ועי' מה שהעירתי בעלון מס' 1). צורת הלימוד הרווחת כיום, אינה מתאימה לכל בחור! ובדרך המתפתחת בישיבות שונות כיום, אפשר לקבוע כי צורת הלימוד אינה מתאימה לאף בחור! הדרך בה מנסים להעמיק בסוגיה אחת, בלי להבין אפילו את מקורותיה, היא דרך משובשת ומלאה מכשולים. ניתן לראות בחורים שיודעים אולי את השקלא וטריא, אך אינם מבינים את לשון הגמרא. העוסקים בעניין מבינים את כוונתי. במקום אחר אאריך א"ה על האופן בו יש ללמוד ולהבין את דברי המשנה או הגמרא וכו'. למעשה, מי שלומד (בעצמו. בלי "עזרה") ומבין היטב פשוט בסוגיה (וחוזר על כך), ובדרך כזו למד כמה מסכתות, כמעט ואין סיכוי שלא תתעורר לו שאלה ממקום אחד על מקום אחר, ופעמים רבות ימצא תירוץ ממקום שלישי. נכון, לכל אחד יש את היכולות שלו, ולא כל אחד מצליח להגיע לאותה רמה, אך זו הדרך. בשנים האחרונות יש ישיבות בהן מלמדים את הבחורים "לכתוב חבורה". כבר נתקלתי בכותבי "חבורות" שלא יודעים מימינם ומשמאלם בגוף הסוגיה עצמה.

מי שאינו מתעלם מהחברה ורוצה "להצליח" בלימוד בדרך הנפוצה ברוב הישיבות, מוכרח להיות "בעל כשרון" בשביל להצליח בדרך הלימוד הזו. לא שאני מבין לשם מה זקוק אדם לכשרון מסוג זה, אך זו המציאות, ואי אפשר להתעלם ממנה. מובן אם כן ההסבר להילה האופפת את כל מי שחשוד כ"בעל כשרון" (לפעמים עד כדי התעלמות מוחלטת ממצבו בלימוד, בניצול הזמן, ומי מדבר על שמירת ההלכה ועל ירא"ש). אגב, ע"פ רוב כשאומרים "בעל כשרון" מתכוונים לכשרון בתחום המסויים הזה! אני מכיר רבים שניתן להגדירם "חכמים" אך לא כשרוניים, ורבים עוד יותר "כשרוניים" ולא חכמים. וכל מחנך יבין את כוונתי. מאידך, כולם מבינים שגם אלה שאינם "בעלי כשרונות" מהסוג הנזכר, צריכים איזה עידוד וכדומה. כך נוצרה בשנים האחרונות מגמה לדבר על כך שהעיקר זה ההתמדה וכו', וגם ה"חלשים" יכולים להצליח וכו' (אגב, משהו שכח שגם לימוד בהתמדה זה לא דבר קל, ולפעמים קשה יותר דווקא לכשרוניים). לא מזמן פרסם מאן דהו בקשה לסיוע בהכנת ספר על ... גדולי ישראל שלא היו כשרוניים. רח"ל! לאן הגענו? היכן הוא כבוד התורה?? כשהעלילו פעם על אחד מגדולי הדורות הקודמים כאילו קרא קריאת שמע במשך חצי שעה! (זהו שקר מוחלט, ואם יש מי שקורא כן אינו יוצא יד"ח), העיז אחד לומר שאם אכן הדברים נכונים, כנראה זה נבע אצלו מבעיה נפשית (האם לא תתכן מציאות כזו? רק בגופו יכול ת"ח לחלות?). כמעט כל יושבי אותו ביהמ"ד הזדעזעו מכך. אחד מהם אמר שצריך לנדות את היהודי שהעז לדבר כך. מדוע אם כן מותר לפרסם על אותם גדולים שהיה להם "ראש חלש" (דרשן אחד העיז לומר על אחד מגדולי הדור הקודם ש"בצעירותו היה לו ראש ממש קרש, אבל הוא התאמץ והצליח". כנראה לא ידע אותו דרשן שאותו גדול לא למד -ולא רצה ללמוד- בדרך המקובלת בישיבות).

מתן תורה לכל עם ישראל. הזכרתי כבר בעלון קודם ובכמה מקומות: בחג השבועות קבלנו את התורה! ולא רק את מצות תלמוד תורה! שמחת מתן תורה שייכת גם לנשים (ולא רק בגלל "נשים במאי זכיין"). ואצ"ל ששייכת גם ליהודים שעדיין לא זכו לשבת באהלה של תורה. ויהי רצון שנזכה לשמוח כראוי בשמחת התורה ובעבודתה ה' כראוי ונזכה לעבדו באמת בביהמ"ק שיבב"א ושם נעלה ונראה

להערות והארות בעניין העלון:

יוזנת ניומן קצות החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com

לתרומות: ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בקופה: 'עדת יראים-אשטרייך' לשונות 'תרומות עבור קונטרסים וחיבורים'

הודעה משמחה

מחזירים עטרה ליושנה * תנ"ך שיבה לבצרון. חוזרים ללמוד את התנ"ך לפי חלוקת הסדרים היהודית

להשיג: 0545919622. דוא"ל: beariel@gmail.com

זמני התפלות בקהלנו ק"ק עדת יראים-אשטרייך מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב')

פרשת במדבר: מנחה וערבית יום חול: 7:25. מנחה עש"ק ובש"ק: 6:50. שחרית: 8:30. ערבית מוצש"ק: 8:10

חג השבועות הבעל"ט: מנחה עיר"ט וביר"ט: 7:05. שחרית כותיקין: 4:35. ערבית מוצ"ט: 8:05

פרשת נשא: מנחה וערבית יום חול: 7:30. מנחה עש"ק ובש"ק: 6:55. שחרית: 8:30. ערבית מוצש"ק: 8:10

התורה והמצוה * ענייני מצוה הלכה ומנהג ועיונים בעבודת ה' * עלון מס' 17 * פרשת במדבר סיון ה'תשפ"ה